

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-22>

УДК 37.011.3.147.091.31

Гречаник Н.І.

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Анотація. Метою статті є здійснити аналіз результатів наукових розвідок вчених щодо особливостей професійної підготовки вчителів початкової школи США з метою виявлення ключових теоретичних і практичних засад формування у них культурологічної компетентності. На основі дослідження наукових видань, Інтернет ресурсів і документів у галузі освіти обґрунтований висновок, що в США підготовка майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності у полікультурному середовищі здійснюється шляхом: 1) створення ефективних програм підготовки вчителів до роботи в культурно- і мовнорізноманітному учнівському середовищі; 2) охоплення всіх студентів, майбутніх учителів початкової школи, спеціально розробленими курсами полікультурного виховання й освітньої рівності; 3) проходження педагогічної практики студентами в школах з культурно- і лінгвістично різноманітним учнівським складом.

Ключові слова: вчитель початкової школи, професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи, культурологічна компетентність майбутніх учителів початкової школи.

Hrechanyk Nataliia

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

THEORETICAL AND PRACTICAL FORMATION OF CULTROLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN HIGHER TEACHER EDUCATION IN THE UNITED STATES OF AMERICA

Summary. The purpose of the article is to analyze the results of scientific research of scientists on the features of professional training of primary school teachers in the USA in order to identify key theoretical and practical foundations of their cultural competence. The author substantiates the necessity and expediency of studying the American experience of pedagogical training of youth as the ways of optimization and enrichment of theoretical and practical domestic experience of teacher training. The article analyzes the content of professional training of future primary school teachers in the United States of America, reveals the features and principles of building the curriculum of educational institutions in the country that train specialists in primary education, found out the structural components of cultural content of professional training of primary school teachers. Emphasis is placed on the concept of multicultural education of future teachers, in which the most important elements of pedagogical professionalism are: a specialist awareness of the idea of multiculturalism, psychological readiness and professional ability to work in a wide socio-cultural environment in the United States of America. In this regard, the following conditions have been identified as a priority component of successful pedagogical activity: respect for students' ethno-cultural, social and linguistic characteristics, recognition of their right to preserve their cultural identity, as well as the right to educational opportunities. Based on a study of scientific publications, the Internet resources and educational documents, the reasonable conclusion is that in the United States of America the preparation of the future primary school teacher for a career in a multicultural environment is carried out by way of training: 1) establishing effective teacher training programmes to prepare teachers to work in a culturally and linguistically diverse student environment; 2) reaching all students, future primary school teachers, with specially designed courses on multicultural education and educational equity; 3) pedagogic practice of students in schools with culturally and linguistically diverse student populations.

Keywords: primary school teacher, professional training of future primary school teachers, cultural competence of future primary school teachers.

Постановка проблеми. Інтеграція освітніх систем у єдиний світовий простір – це пріоритетний шлях розвитку сучасного суспільства на засадах демократії, гуманізму, культурного й духовного відродження. Це зумовлює, з одного боку, уніфікацію національних освітніх стандартів, а з іншого, намагання кожної нації зберегти свої історичні освітні традиції, збагачуючи їх інноваційним досвідом інших країн (О. Огієнко).

Визначення дієвих шляхів реформування вищої педагогічної освіти в Україні об'єктивно потребує обґрунтування нових підходів до підготовки вчителя початкової школи, вивчення й узагальнення прогресивного зарубіжного досвіду.

У цьому зв'язку, в контексті нашого дослідження інтерес становить освітня система США – країни, яка відображає «американську модель освіти», що за думкою вітчизняних і зарубіжних дослідників є прогресивною й демонструє всьому світу дієвість стратегічно-ціннісного ресурсу розвитку сучасного суспільства: інтелект, наука, культура й освіта, навчання і виховання поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що вагомий внесок у розробку проблеми розвитку педагогічної освіти у зарубіжних країнах зробили відомі вітчизняні вчені, а саме: Л. Зязюн, Н. Лавриченко, М. Лещенко, О. Матвієнко, Н. Муқан, Л. Пуховська, А. Сбруева та ін.

Дослідженню провідних напрямів сучасної реформи вищої освіти у США присвячені праці В. Жуковського, О. Заболотної, В. Коваленка, Т. Кошманової, О. Літвінова, О. Романовського та ін. Проблема педагогічної освіти США опікуються В. Berry, L. Darling-Hammond, D. Roth, W. Swail, C. Feistritzer та ін. Відмітимо, що проблему професійної підготовки вчителів США у порівняльному контексті досліджує О. Огієнко, особливості професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи вивчає Н. Бахмат, у порівняльному аналізі О. Гаврилюк вивчає особливості підготовки майбутніх педагогів у американській і японській системах вищої освіти та ін.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми. Попри велику увагу вітчизняних учених до вивчення американського педагогічного досвіду проблема формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти США залишається не розкритою. Тому, в зв'язку із глобальними змінами в сучасному суспільстві й стрімким реформуванням вітчизняної системи вищої освіти специфіка підготовки вчителя початкової школи у зарубіжних країнах, в тому числі, й у США потребує подальшого ретельного дослідження.

Мета статті. Здійснити аналіз результатів наукових розвідок вчених щодо особливостей професійної підготовки вчителів початкової школи США з метою виявлення ключових теоретичних і практичних засад формування культурологічної компетентності у майбутніх учителів початкової школи США.

Виклад основного матеріалу. У США проблема підготовки компетентного вчителя початкової школи, який готовий до роботи в умовах расового й етнічного різноманіття учнівського складу набула актуальності ще в 70-ті роки ХХ ст. Для характеристики усієї сукупності особистісних і професійних рис такого вчителя вчені П. Боуд, С. Ніето, (S. Nieto, P. Bode), Гуй-Мін Чоу (Chou Hui-Min), К. Гібсон (C. Gibson) використовували спеціальний термін – «ефективний полікультурний вчитель». Поступово професійна діяльність американських учителів початкової школи усе більше ускладнювалася у зв'язку з урізноманітненням етнічного й соціального складу учнівських колективів, їх мови, культури, віросповідання, особливостей сприйняття інформації й розумової діяльності, а також індивідуальних інтересів і здібностей. Це супроводжувалося зниженням рівня успішності дітей із етнічних меншин, особливо афроамериканців і латиноамериканців, що часто ставало причиною дострокового припинення ними навчання в школі, без отримання документа про середню освіту.

Т. Кошманова наголошує, що упродовж тривалого часу в США панував технократичний предметно орієнтований підхід до навчання, в основі якого лежала ідея, що для професійної підготовки й подальшого розвитку майбутнього фахівця достатньо успішно засвоїти комплекс знань, умінь і навичок із загальноосвітніх, спеціальних, професійних дисциплін і пройти виробничу практику [7, с. 186]. У результаті, випускник педагогічного закладу вищої освіти виявлявся неготовим до роботи в описаних умовах, відчував труднощі у процесі розв'язання професійних проблем у по-

лікультурному учнівському середовищі, не вмів попереджувати й розв'язувати конфлікти, що виникали на етнічному чи релігійному ґрунті.

Відтак, перед університетами й коледжами стало завдання підготовки компетентних, висококваліфікованих учителів, які могли б ефективно працювати в умовах расового, етнічного, релігійного різноманіття. Для розв'язання цієї проблеми у 1972 р. була створена Дослідницька комісія з освіти вчителів на здобуття ступеня бакалавра, у матеріалах якої сформульована вимога перед закладами середньої і вищої освіти, щодо визнання й підтримання культурного плюралізму. У 1978 р. більшість американських педагогічних коледжів і університетів звітувала федеральному уряду про упровадження елементів полікультурної освіти до навчальних планів підготовки майбутніх учителів, проте дослідники стверджують, що зазначена складова вищої освіти характеризувалася високою політизованістю й призвела до загострення напруги в соціумі [13, с. 45].

У 1990 р. були прийняті Стандарти Національної ради з акредитації освіти вчителя, у яких задекларована необхідність забезпечення молодих учителів уміннями й досвідом для врахування індивідуальних навчальних потреб культурно різноманітного населення (Teaching Young Children Educators Seek). Відтоді студенти-практиканти почали проходити педагогічну практику в школах із культурно-різноманітним учнівським складом, а університети були зобов'язані ввести до навчальних планів один курс чи навчальну тему з полікультурної освіти. З 1995 р. культурологічний компонент було введено до всіх навчальних курсів і програм.

Проте згідно з опитуванням Національного центру з освітньої статистики у 1999 р., більшість випускників педагогічних закладів вищої освіти визнали себе не підготовленими до роботи в полікультурному учнівському середовищі (What Matters Most: Teaching for America's Future). Відтак, у нових Стандартах Національної ради з акредитації освіти вчителя за 2009 р. визначено широкий набір знань і вмінь, якими мають володіти майбутні вчителі для отримання ліцензії на вчительську діяльність. Однією з вимог було формування в них готовності до диференціації підходів, форм і методів навчання відповідно до індивідуальних (етнічних, культурних, релігійних) особливостей учнів (NCATE Unit Standards).

За останнє десятиліття Національна асоціація освіти дітей молодшого віку (The National Association for the Education of Young Children) розгорнула активну боротьбу за втілення ідеї «розроблення відповідних правил» у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. Ця проблема є особливо актуальною, оскільки в державі співіснує велика кількість моделей і схем підготовки майбутніх учителів. Насамперед, варто зазначити, що система професійної підготовки є багаторівневою й передбачає навчання за схемою бакалавр-магістр: після закінчення дворічного коледжу випускник отримує ступінь Associate Degree, що є нижчим щаблем в американському таблиці про ранги вищої освіти; у чотирирічному коледжі студенти отримують повну вищу освіту I ступеня (Undergraduate Study) з присвоєнням освітнього ступеня бакалавра. У процесі навчання на

першому та другому курсах підготовки бакалаврів студенти здобувають базові знання, а на третьому й четвертому вони активно опановують спеціальні (фахові) дисципліни. Університети в США дають змогу здобути освіту II ступеня й отримати звання магістра. Це так звана традиційна американська модель навчання, проте упродовж останніх років у США спостерігається зменшення кількості педагогічних коледжів [15].

Н. Бахмат зазначає, що на сучасному етапі професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи здійснюється відповідно до паралельної, послідовної й альтернативної моделей [3]. Навчання за паралельною моделлю передбачає, що студенти, починаючи з першого року навчання, одночасно опановують блоки із загальних і спеціальних дисциплін. Навчальна програма, що відповідає паралельній моделі підготовки майбутнього вчителя, містить чотири розділи:

- загальноосвітні курси, обов'язкові для всіх студентів (базові), на вивчення яких відводиться в середньому 23% навчального часу;

- курс із психолого-педагогічних дисциплін, що передбачає вивчення в різних комбінаціях історії педагогіки та її загальних основ, психології і шкільної гігієни, опанування яких доповнюється педагогічною практикою (на вивчення цього блоку відводиться 25% навчального часу);

- курси за вибором студента, які він може обрати з циклу шкільних предметів (зазвичай 1–2). Студент вивчає ці дисципліни більш поглиблено, тому на їх вивчення відводиться в середньому 30% навчального часу. Варто наголосити, що в навчальних планах американських закладів вищої освіти закладено широкі можливості для комбінування навчальних дисциплін за вибором;

- курси професійного спрямування («професійні» курси), на вивчення яких відводиться приблизно 10–12% навчального часу.

Окрім того, близько 10–11% від загального обсягу навчального часу відводиться на так звані тьюторські заняття, що передбачають участь студентів у дискусіях, обговореннях тощо.

Особливості послідовної моделі професійної підготовки майбутніх учителів, яка в основному поширена в технічних, художніх педагогічних коледжах і на педагогічних факультетах університетів, можна схарактеризувати за такими аспектами:

- упродовж 3–4 років здійснюється предметне навчання (з одного, або кількох предметів) згідно зі спеціалізацією майбутнього вчителя;

- після завершення навчання випускник отримує I ступінь освіти й можливість подальшого річного професійно-педагогічного навчання для здобуття II ступеня – сертифікат про закінчення курсу з освіти після університету.

М. Вяльцева зазначає, що альтернативна модель передбачає здійснення підготовки вчителів за кількома схемами, наприклад: контрактного навчання вчителів; ліцензійного навчання вчителів; спеціального навчання вчителів, які пройшли педагогічну підготовку в країнах, що не входять до Європейського Союзу в шкільних центрах із початкової педагогічної підготовки вчителів (відповідно до Закону про освіту 1994 р.) [4].

Особливості професійної підготовки вчителів початкової школи в США обумовлені також особливостями організації освітнього процесу в за-

кладах середньої освіти цієї країни, а саме: один учитель викладає всі предмети в початковій школі, тільки уроки з образотворчого мистецтва, музики й фізкультури проводять вчителі відповідного фаху один, або два рази на тиждень. Учитель початкової школи має обов'язково викладати такі предмети: арифметика (подекуди початкова алгебра), читання й письмо (з метою формування в учнів системи знань з орфографії, розширення їх словникового запасу).

Аналіз навчальних програм провідних університетів США (Університету Гранд-Каньйон, Університету Фенікса, Університету Кашлан, Західного губернаторського університету, Університету Деврі) [15] підтверджує, що підготовка вчителів початкової школи спрямована на опанування всіх предметів для початкової школи. Майбутні вчителі зобов'язані скласти кредитні курси з широкого кола питань (дитяча література, словесність, елементарна математика), окрім того, від студентів можуть вимагати відвідування додаткових занять із образотворчого мистецтва й музики.

Для того, щоб вступити на навчання за основною спеціальністю (мажор (англ. – major)), студенти мають знати умови відповідної програми. Варто наголосити, що повна інформація про популярні педагогічні заклади вищої освіти (університети, коледжі) США розміщена на сайті Education Portal [15]. Кожен абітурієнт може зареєструватись і ознайомитись із чинними вимогами до вступників, особливостями організації освітнього процесу й програмами навчання. У деяких закладах вищої освіти перед початком програми підготовки з претендентами проводять співбесіду. Після того, як студент опановує елементарний ступінь навчальної програми, він починає вивчати вищі курси навчального плану, які спрямовані на поглиблене оволодіння знаннями з алгебри, біології та історії.

Для опрацювання навчальних предметів за певними програмами від студентів можуть вимагати попереднього проходження повного курсу занять, пов'язаних із дитячою психологією, освітою дітей, регулюванням суспільних відносин, управління класом тощо. Американським студентам також можуть запропонувати для проходження лабораторні курси, які передбачають аналіз методів і технологій навчання й педагогічних ситуацій. Так, у майбутніх педагогів формують здатність працювати з учнівським колективом, адекватно діяти в різноманітних професійних ситуаціях, мотивувати учнів до навчання й реалізувати інтерактивний навчальний план у своїй подальшій професійній діяльності.

Усі зазначені дисципліни містять культурологічну складову, оскільки, як стверджують дослідники Н. Боуд, С. Ніето (Nieto S., Bode P.), Гуй-Мін Чоу (Chou Hui-Min), К. Гібсон (Gibson C.), на сучасному етапі основним завданням професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти США стало формування в них полікультурної компетентності.

Згідно з концепцією полікультурного виховання, найважливішими елементами педагогічного професіоналізму на сьогодні є розуміння вчителем ідеї мультикультуралізму, його психологічна готовність і професійна здатність працювати в різноманітному соціокультурному середовищі

США. Компетентний полікультурний вчитель має не лише володіти відповідними знаннями, а й уміти працювати з учнями, світоглядно-ціннісні орієнтири яких відрізняються від його власних. Тому, важливою умовою його успішної педагогічної діяльності є повага до етнокультурних, соціальних і мовних особливостей учнів, визнання їх права на збереження культурної ідентичності незалежно від місця проживання, а також права на рівні освітніх можливостей.

М. Паредес (M.E. Paredes) [14, с. 218] зазначає, що для формування полікультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці варто реалізовувати такі положення: по-перше, наповненість навчальних курсів, матеріалів і посібників полікультурним компонентом; по-друге, розроблення курсів полікультурного виховання й освітньої рівності, які повинні стати обов'язковими для всіх студентів – майбутніх учителів початкової школи; по-третє, проходження студентами педагогічної практики в школах з культурно- і мовнорізноманітним учнівським складом.

У зв'язку з цим, американські науковці С. Ніето, П. Боуд [12] переконані, що програми підготовки вчителів мають: 1) забезпечувати студентів знаннями про культуру різних расових і етнічних груп; 2) сприяти формуванню ціннісно-світоглядних орієнтирів і переконань майбутніх учителів, їхнього толерантного ставлення до культурних особливостей учнів і їхніх родин; 3) створювати умови для оволодіння студентами навичками роботи з культурно- і мовнорізноманітними учнями.

У цьому контексті особливого значення набуває проходження майбутніми вчителями педагогічної практики й стажування, метою яких є отримання педагогічного практичного досвіду, зокрема поурочного планування й управління класом. Л. Бака, К. Ескамільла, П. Волтон (Walton P., Vasa L., & Escamilla K.) зазначають: «Учителі початкових класів повинні вміти створити особливий зв'язок із своїми учнями, брати участь у житті колективу й спостерігати як діти виглядають, зростають і навчаються упродовж року. В їхній діяльності також часто виникає необхідність підтримувати зв'язок і працювати особисто з кожним учнем, щоб оцінити власні здібності й подолати будь-які недоліки в педагогічній діяльності» [17].

Відтак, важливу роль у формуванні полікультурної компетентності майбутніх учителів відіграє формування практичних навичок, з цього приводу Р. Прітчард і С. О'Хара стверджують, що центральним компонентом будь-якої успішної програми підготовки полікультурного вчителя є регулярне моделювання викладачами закладу вищої освіти кращих зразків практичного здійснення полікультурного виховання на своїх заняттях. При цьому, варто підкреслити значення методів навчання, які використовуються в роботі з різноманітним учнівським складом. Тому, викладачам необхідно постійно працювати над підвищенням свого педагогічного професіоналізму в аспекті полікультурного виховання, мати для цього доступ до відповідних ресурсів, а також заручитися підтримкою адміністрації закладу освіти й органів місцевої влади [12, с. 45].

Окрім того, навчальні програми американських закладів вищої освіти також передбачають підготовку майбутніх учителів початкової школи

до оцінювання успішності учнів в умовах мультикультурного середовища, на основі врахування їх індивідуальних особливостей (світогляду, етнічної і релігійної приналежності, культурного досвіду, специфіки сприйняття інформації, швидкості розумових процесів).

Очевидно, що завдання формування полікультурної компетентності майбутнього вчителя початкової школи має комплексний характер, тому його розв'язання відбувається і в межах самостійної роботи студентів, на яку припадає велика частка навчального матеріалу. Самостійна робота здійснюється за допомогою онлайн спілкування з науково-педагогічним працівником через сайт університету. Після вступу до закладу вищої освіти, кожен студент отримує логін, пароль, а відповідно доступ до навчальних онлайн-платформ, що дає йому змогу: вільного доступу до програми навчання, критеріїв оцінювання й необхідної літератури; отримувати щотижневу розсилку запитань і проблемних ситуацій, а також надсилати викладачу виконані завдання; здійснювати переписку з лектором (інструктором) із метою отримання консультацій; подання теми дискусії, в якій беруть участь 3–4 студенти, обмінюючись думками.

Загалом, у США широко поширеною є практика здобуття педагогічної освіти через дистанційне навчання. Багато педагогічних коледжів і університетів пропонують освітні онлайн-програми, призначені для підготовки студентів до навчання молодших учнів. Окрім того, деякі заклади вищої освіти (університети, коледжі) пропонують гібридну програму підготовки, що поєднує курси дистанційного та очного навчання.

Висновок. Отже, незалежно від того, що освітні програми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в різних закладах вищої освіти штатів відрізняються, основними вимогами до випускників є обов'язкове завершення навчання за програмою бакалаврату, педагогічний досвід, здобутий у результаті педагогічної практики, стажування і результати іспиту. Оптимізація освітнього процесу з метою формування культурологічної компетентності майбутніх фахівців має відбуватися через удосконалення змісту педагогічної підготовки на основі проектування інформаційно-технологічного педагогічного освітнього середовища, умов, що мають бути спрямовані на інтеграцію й диференціацію знань із різних навчальних дисциплін, а також через відбір і запровадження інноваційних засобів, форм і методів організації навчальної діяльності в закладах вищої освіти.

Таким чином, на основі дослідження наукових видань, Інтернет ресурсів і документів в галузі освіти зробимо висновок, що в США підготовка майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності у полікультурному середовищі здійснюється шляхом: 1) створення ефективних програм підготовки вчителів до роботи в культурно- і мовнорізноманітному учнівському середовищі; 2) охоплення всіх студентів, майбутніх учителів початкової школи, спеціально розробленими курсами полікультурного виховання й освітньої рівності; 3) проходження педагогічної практики студентами в школах з культурно- і лінгвістично різноманітним учнівським складом.

Список літератури:

1. Авшениук Н.М., Десятов Т.М., Дяченко Л.М., Постригач Н.О. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 280 с.
2. Авшениук Н.М., Дяченко Л.М., Котун К.В., Марусинець М.М. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів : аналітичні матеріали. Київ : ДКС «Центр», 2017. 83 с.
3. Бахмат Н.В. Особливості професійно-педагогічної підготовки вчителів початкової школи у США. URL: <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2015/9/05.pdf> (дата звернення: 10.02.2020).
4. Вяльцева М.В. Особенности подготовки бакалавров в США и России. URL: <http://na-journal.ru/2-2012-gumanitarnye-nauki/62-osobennosti-podgotovki-bakalavrov-v-ssha-i-rossii> (дата звернення: 10.02.2020).
5. Гаврилюк О. Підготовка майбутніх фахівців у американській та японській зарубіжних системах вищої професійної освіти. *Вісник Львівського університету. Серія : педагогічні науки*. 2005. Вип. 19, Ч. 1. С. 234–240.
6. Дубасенюк О.А., Якса Н.В. Проблема полікультурної підготовки студентів у зарубіжній педагогічній науці і практиці. *Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український, україно-польський щорічник*. 2010. Вип. X. 11. С. 91–98.
7. Кошманова Т.С. Розвиток педагогічної освіти у США (1960–2000 рр.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ін-т пед. і псих. проф. освіти АПН України. Київ, 2002. 488 с.
8. Лещенко М.П. Технології підготовки вчителів до естетичного виховання за рубежом (на матеріалах Великобританії, Канади, США) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00. 04 / АПН України, Ін-т пед. і псих. проф. освіти. Київ, 1996. 382 с.
9. Лук'янчук С.Ф. Підготовка вчителя у вищих навчальних закладах США до навчальної діяльності у полікультурному середовищі. *Вісник психології і педагогіки. Педагогічний інститут Київського університету імені Б. Грінченка*. 2013. Вип. 13. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук_праць_-_Випуск_13 (дата звернення: 13.02.2020).
10. Муқан Н.В. Професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл Великої Британії, Канади, США : монографія. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. 248 с.
11. Рибачук К.В. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в університетах США : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2008. 20 с.
12. Nieto S., Bode P. School reform and student learning: A multicultural perspective. *Multicultural education: Issues and perspectives*. 2007. Pp. 425–443.
13. O'Hara S. & Pritchard R. Meeting the Challenge of Diversity: Professional Development of Teacher Educators. *Teacher Education Quarterly*, Winter 2008. Pp. 43–61.
14. Paredes M.E. Language Attitudes, Linguistic Knowledge, And the Multicultural Education of Pre-service Teachers: A Sociolinguistic Study. Dissertation ... For the degree of Doctoral of Philosophy in Education. St. Louis, Missouri, 2008. 385 p.
15. Popular Schools. Education Portal. Education Portal: Study.com: Web-site. URL: <http://education-portal.com/search/find.html?c1=94&c2=115&c3=118&q=ALL&schoolType=online&zip=&state=ALL&clk=artb> (дата звернення: 06.02.2020).
16. Teacher Education Policy in the United States: Issues and Tensions in an Era of Evolving Expectations / Edited by Penelope M. Earley, David G. Imig & Nicholas M. Michelli. New York, NY: Taylor & Francis Routledge, 2011. 272 p.
17. Walton P., Baca L., & Escamilla K. A national study of teacher education: Preparation for diverse student population. – Center for Research on Education, Diversity, and Excellence (CREDE). URL: <http://www.crede.ucsc.edu/research/pdd/2.les.html> (дата звернення: 16.02.2020).

References:

1. Avsheniuk, N.M., Desiatov, T.M., Diachenko, L.M., & Postryhach, N.O. (2014). *Kompetentnisnyi pidkhd do pidhotovky pedahohiv u zarubizhnykh krainakh: teoriia ta praktyka: monograph* [Competent approach to teacher training in foreign countries: theory and practice]. Kirovograd: Imex-LTD, 280 p.
2. Avsheniuk, N.M., Diachenko, L.M., Kotun, K.V., & Marusynets, M.M. (2017). *Zarubizhnyi dosvid profesiinoi pidhotovky pedahohiv: analitychni materialy* [Foreign experience of professional training of teachers: analytical materials]. Kyiv, 83 p.
3. Bakhmat, N.V. *Osoblyvosti profesiino-pedahohichnoi pidhotovky vchyteliv pochatkovoii shkoly u SShA* [Features of professional and pedagogical training of primary school teachers in the USA]. URL: <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2015/9/05.pdf> (circulation date: 10.02.2020).
4. Vialtseva, M.V. *Osobennosti podhotovki bakalavrov u SShA i Rossii* [Features of training bachelors in the USA and Russia]. URL: <http://na-journal.ru/2-2012-gumanitarnye-nauki/62-osobennosti-podgotovki-bakalavrov-v-ssha-i-rossii> (circulation date: 10.02.2020).
5. Havryliuk, O. (2005). Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv u amerykanskkii ta yaponskkii zarubizhnykh systemakh vyshchoi profesiinoi osvity [Training of future specialists in American and Japanese foreign systems of higher professional education]. *Bulletin of the Lviv University. Series: pedagogical sciences*. Op. 19, Vol. 1, pp. 234–240.
6. Dubaseniuk, O.A., & Yaksa, N.V. (2010). *Problema polikulturnoi pidhotovky studentiv u zarubizhnii pedahohichnii nauksi i praktytsi* [The problem of multicultural training of students in foreign teaching science and practice]. Professional education: pedagogy and psychology Polish-Ukrainian, Ukraine-Polish yearbook. Op. X. 11, p. 91–98.
7. Koshmanova, T.S. (2002). *Rozvytok pedahohichnoi osvity u SShA (1960–2000 rr.)* [The Development of Teacher Education in the USA (1960-2000)]. Cand. ... Dr. P.D: 13.00.04. In-t. ped. and psych. prof. education APN Ukraine. Kyiv, 488 p.
8. Leshchenko, M.P. (1996). *Tekhnolohii pidhotovky vchyteliv do estetychnoho vykhovannia za rubezhem (na materialakh Velykobrytanii, Kanady, SShA)* [Technologies for preparing teachers for aesthetic education abroad (for example, UK, Canada, the USA)]: dis. ... Dr. Ped. Science: 13.00. 04. APN of Ukraine, in-t. ped. and psych. prof. Kyiv, 382 p.
9. Lukianchuk, S.F. (2013). *Pidhotovka vchytelia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh SShA do navchalnoi diialnosti u polikulturnomu seredovyshchi* [Preparing teachers in higher education institutions in the United States of America for educational activities in a multicultural environment]. Humanitarian and pedagogical. Pedagogical Institute of Kyiv University named after B. Grinchenko. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук_праць_-_Випуск_13

10. Mukan, N.V. (2011) *Profesiinyi rozvytok uchyteliv zahalnoosvitnikh shkil Velykoi Brytanii, Kanady, SShA: monohrafiia* [Professional development of teachers in general education schools of Great Britain, Canada, USA: monograph]. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, 248 p.
11. Rybachuk, K.V. (2008). *Pidhotovka maibutnikh pedahohiv do profesiinoi diialnosti v universytetakh SShA* [Preparing future educators for careers in the USA universities]: autoref. dis. ... Cand. ped. of sciences: 13.00.01. Kirovograd State Pedagogical University named by B.V. Vinnichenko. Kirovograd, 20 p.
12. Nieto, S., & Bode, P. (2007). School reform and student learning: A multicultural perspective. *Multicultural education: Issues and perspectives*, pp. 425–443.
13. O'Hara, S., & Pritchard, R. (2008). Meeting the Challenge of Diversity: Professional Development of Teacher Educators. *Teacher Education Quarterly*, Winter, pp. 43–61.
14. Paredes, M.E. *Language Attitudes, Linguistic Knowledge, And the Multicultural Education of Pre-service Teachers: A Sociolinguistic Study*. Dissertation ... For the degree of Doctoral of Philosophy in Education. St. Louis, Missouri, 2008, 385 p.
15. Popular Schools. Education Portal. Education Portal: Study.com: Web-site. URL: <http://education-portal.com/search/find.html?c1=94&c2=115&c3=118&q=ALL&schoolType=online&zip=&state=ALL&clk=artb>
16. *Teacher Education Policy in the United States: Issues and Tensions in an Era of Evolving Expectations* / Edited by Penelope M. Earley, David G. Imig & Nicholas M. Michelli. New York, NY: Taylor & Francis Routledge, 2011, 272 p.
17. Walton P., Baca L., & Escamilla K. A national study of teacher education: Preparation for diverse student population. – Center for Research on Education, Diversity, and Excellence (CREDE). URL: <http://www.crede.ucsc.edu/research/pdd/2.les.html>